

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Енчо Герганов,

Департамент по когнитивна наука и психология,

Нов български университет

за дисертационния труд *СТРАТЕГИИ ЗА РЕЧЕВА АКОМОДАЦИЯ*

на Алиса Димитрова Трендафилова, докторантка в катедрата по български език
към Факултета по славянски филологии на Софийския университет “Св.

Климент Охридски”.

Трудът е представен за защита с цел получаване на образователната и научна
степен “доктор” по научна специалност 05.04.11 „Общо и сравнително
езикознание (*Психолингвистика*)“

Дисертацията е посветена на теорията на комуникативната акомодация и използването на различни стратегии за речева акомодация. Алиса Трендафилова си е поставила амбициозните цели да изследва условията и възможностите „да се разкрият особеностите на реализации на стратегиите за речева акомодация; да се открият основни особености на степените на реализиране на стратегиите за речева акомодация за съвременни носители на българския език; да се защити тезата, че проучването на стратегиите за речева акомодация като сложни и динамични същности е плодотворен научен подход, чрез който може да се добие голям обем от информация с широк кръг от приложения.“(с. 10). За постигане на тези цели тя формулира седем основни задачи, които решава както чрез задълбочени теоретични анализи, така и чрез анализ на емпирични данни, получени чрез специално планирани експериментални изследвания. Целите и задачите са във висока степен значими и определят иновационния характер на дисертационното изследване. Алиса Трендафилова отделя достатъчно място за прегледа на теориите за езиковата акомодация, която в последното си издание е обобщена до теория на комуникативната акомодация. Докторантката изтъква същностни постановки на тази теория, като разкрива смисъла и съдържанието на основни теоретични конструкции, с които оперира при обясненията на акомодационните процеси в междуличностното общуване. Тя проследява развитието на теорията от възникването ѝ до наши дни, като показва не просто

промени в понятийния ѝ апарат, а различните ѝ издания, които съдържат качествено нови конструкти и модели в сравнение с предходните. Всички проблеми, свързани със структурата на тази теория, предиктивната и описателната ѝ мощност, са разгледани в интердисциплинната перспектива на социалната психология на езика, по-специфичните теоретични рамки на атитюдите изобщо и атитюдите към езика и речевите ситуации по-специално.

Предвид конкретните изследователски цели и задачи Алиса разглежда много подробно в интердисциплинен контекст структурата на стратегиите за акомодация и прилагането им в речевата комуникация, като стратегията за *апроксимация, конвергенция, дивергенция, поддържане, допълване чрез речта, улесняване на разбирането, управление на дискурса, междуличностен контрол и поддържане на идентичността*. Теоретичните аспекти на тези конструкти са операционализирани от докторантката до равнището на добре структуриран въпросник за изследване приложимостта им в конкретни комуникативни ситуации, включващи както характера на общуването – формално или неформално, така и статуса на участниците в комуникацията. Собственото ѝ изследване заема половината от обема на дисертацията. Тя разработва анкетна карта, съдържаща 83 въпроса, като всеки един от 78 въпроса е декомпозиран на още осем по-специфични въпроса, а първият е декомпозиран на 27 субвъпроса. По този начин въпросникът включва 655 айтема от Ликертов тип със седембална скала за степени на съгласие. Със съдържанието си айтемите отразяват посочените стратегии за акомодация. Включени са и 12 айтема за социодемографските характеристики на анкетираните. В изследването са участвали около 120 студенти. Този обем на извадката осигурява сравнително надеждни оценки на параметрите, които са включени в изследователските задачи. Получените количествени емпирични данни са анализирани задълбочено в теоретичните рамки на стратегиите за акомодация. Докторантката е направила клъстърен анализ на основните раздели във въпросника, чрез който разкрива психосемантичната му структура. Както се вижда от получената дендрограма, тази структура напълно съответства на теоретичното съдържание на различните видове стратегии за акомодация. Въпросникът отразява подробно специфични

езикови стратегии за речева конвергенция, като дължина на изреченията, дължина на паузите, темп на речта, акустичен признак на гласа, произносителен стил и др. Добре са представени и стратегиите за дивергенция, най-вече с употребата на учтиви форми за 2 л. мн.ч. Ви, Вие и всички комбинации на учтива с неучтива форма – ТИ/ВИЕ. Много интересни са резултатите от използването на стратегии за междуличностен контрол, като прекъсвания, поправка и предоставяне на контрола върху разговора; стратегията за управление на дискурса, като смяна на темата и налагане на темата на разговор и пр. За всички видове стратегии статистическите анализи са направени по един и същ модел. Средните стойности на отговорите по съответните айтеми са дадени поотделно за две ситуации на общуване – ситуация на делово общуване и ситуация на неформално общуване. За всяка комуникативна ситуация се показват средните за общуване със състудент или колега и преподавател или пряк ръководител. Обобщаването на данните по този модел дава релефна картина на използваните стратегии на акомодация. В рамките на този модел докторантката прави както съпоставителен анализ вътре за конкретната стратегия, така и сравнителен анализ между различните стратегии на акомодация. Силно впечатление прави умението ѝ да съчетава изводи от количествения анализ с обобщения на равнище качествен анализ. Резултатите от анкетното проучване предоставят богат материал за оценките на анкетираните студенти какви стратегии за акомодация биха използвали при зададените видове комуникативни ситуации. Анализът на този материал е довел докторантката до много силни обобщения, които са оригинални по своя характер.

Изследването съдържа оригинални приноси към теорията на комуникативната акомодация и стратегиите за конвергенция и дивергенция на общуването в българска комуникативна среда. Получените емпирични данни потвърждават очакванията на докторантката. С особена стойност за българската психолингвистика, която изучава стратегиите за акомодация, е разработеният от докторантката инструментариум за български речеви ситуации. Важен научен принос е и убедителното доказателство чрез конкретните резултати от специално планираното анкетно проучване, че „атитюдите към всяка от реализациите на

стратегииите за речева акомодация представляват континуум с различни особености по отношение на влиянието“ на изследваните фактори. Всичко това показва колко сложно и динамично е „прилагането на различните стратегии за речева акомодация в обективно наблюдаема ситуация на комуникативно взаимодействие“.

В заключение ще обобщя, че дисертацията на Алиса Трендафилова е задълбочено, всеобхватно интердисциплинно изследване на стратегиите за речева акомодация в български комуникативни ситуации, в което са отчетени важни аспекти на социалната психология на езика, специфичните прояви на атитюдите към различните компоненти на езиковото общуване, психолингвистиката на българския език и българската социолингвистика.

Въз основа на високите си оценки за дисертационното изследване и изтъкнатите научни приноси предлагам да се даде образователната и научна степен „ДОКТОР“ на Алиса Димитрова Трендафилова. Предлагам и на останалите уважаеми членове на научното жури да гласуват за това предложение.

София, 12 април 2013 г.

Подпис:

/Проф. д-р Енчо Герганов/